

Vakıf Üniversiteleri Endeksi Üzerine Öneriler

Prof.Dr. Seyfettin Gürsel ve Ulaş Karakoç

Aşağıdaki bilgi notu Referans gazetesinin 1 Aralık 2007 tarihinde yayınladığı Vakıf Üniversiteleri başarı endeksinin geliştirilmesi üzerine önerilerimizi içermektedir.

Referans'ın endeksi 2005-2006 yılı YÖK raporunu ve bu yıllara ait verileri baz almakta. Bu rapor ayrıca, eğitim kalitesi, araştırma üretkenliği ve mali başarıyı ölçmeyi hedefleyen dört ana değişkene dayanmaktadır:

1. Öğretim üyesi / öğrenci
2. Yayın sayısı / öğretim üyesi
3. Öğrenci harçları dışı gelir / üniversitenin toplam geliri
4. Eğitim harcamaları / öğrenci sayısı

Öte yandan uluslararası düzeyde üniversitelerin başarı sıralamasını ölçen ve genel kabul gören iki ana kaynak bulunuyor: The Times Higher-QS World University Rankings ve Academic Ranking of World Universities (Shanghai Chiao Tong University).

Times'ın kullandığı metodoloji şöyle:

- Uzman görüşü: Akademisyen kanaati (yüzde 40) ve işveren kanaati (yüzde 10)
- Akademik başarı: Tam zamanlı hoca-öğrenci sayıları oranı (yüzde 20), araştırma niteliği- atf sayısı (yüzde 20)
- Öğrenci ve hocalar tarafından beğenilirliği: Yurtdışı kökenli hoca ve öğrenci sayıları (her biri yüzde 5)

Görüldüğü gibi Times akademisyenlerin, işverenlerin, öğrenci ve diğer öğretim üyelerinin subjektif görüşlerine belirgin bir ağırlık vermektedir.

ARWU ise aşağıdaki metodolojiyi kullanıyor:

- Eğitimin kalitesi: Nobel ya da Fields ödülü kazanan öğretim üyesi sayısı (yüzde 30)
- Öğretim üyelerinin kalitesi: En çok atf yapılan öğretim üyesi sayısı (yüzde 20)
- Araştırma üretkenliği: Nature and Science'ta yayımlanan makale sayısı (yüzde 20), SCI ve SSCI'da çıkan makale sayısı (yüzde 20)
- Kurumun büyüklüğü: Kurumun büyüklüğüne göre akademik performans (yüzde 10)

Burada da görüldüğü gibi subjektif değil, objektif olduğu düşünülen değişkenlere ağırlık verilmiştir.

Referans'ın ürettiği endeksin eksikliği az sayıdaki değişkenin yeterince inceltirmeden kullanılması, endeksin yansıtması gereken özelliklere uygun olmaması ve hiçbir subjektif değerlendirmeye yer vermemesidir. Referans endeksinin kullandığı değişkenler aşağıdaki şekilde geliştirilebilir.

1. Öğretim üyesi sayısı part-time çalışan öğretim üyelerine düşük katsayı verilerek (0,5) ayarlanmalı ve okutmanlar ve araştırma görevlilerini içerecek (0,3 ve 0,2 katsayıları ile)

şekilde genişletilmeli. Sadece tam-zamanlı öğretim üyelerinin alınması bazı üniversitelerin yoğun olarak yarı-zamanlı çalışanlara ve araştırma görevlilerine ağırlık vermesini yeterince yansıtmıyor.

2. Öğrenci sayısı da önlisanslara düşük (0,5) ve tıp öğrencilerine fazla katsayı (1,5) verilerek ayarlanmalı. Yani bir önceki maddede olduğu gibi öğrenci sayısının da tam-zamanlı karşılıkları bulunmalı.
3. Yayın sayısı hesaplanırken sosyal bilimler yayınlarına ise fazla ağırlık verilmeli (1,5 gibi). Bkz. ARWU.
4. Referans endeksinde kullanılan 3 ve 4 nolu değişkenler tek bir değişkende daha anlamlı biçimde birleştirilebilir. Doğaldır ki bu oran üniversitelerin yatırım ihtiyacına ve politikasına göre değişecek ve eğitimin niteliği ile ilgili pek az şey anlatacaktır. Üniversitenin eğitim odaklı olup olmadığını anlamak için, o üniversitenin öğrenciden kazandığı ile öğrenciye harcadığının oranına bakmak faydalı olacaktır.
5. Değişkenlerin ağırlıklandırılması konusunda iki seçenek bulunuyor: Ağırlıkları a priori belirlemek ki bu hem Times'da hem de ARWU'da başvurulan yoldur ya da istatistiksel bir yol kullanmak ki bu da Principal Components metodu olabilir. Burada bakış açısı birbiriyle ilişkisi kuvvetli değişkenlere daha fazla ağırlık verilmesidir.
6. Referans endeksinde kullanılan eğitim harcaması değişkeni, YÖK'ün üniversitelere gönderdiği bilgi formunda kalemlerin bir kısmını içermekte, ancak kütüphane, yayın gibi kalemler buna eklenmemiştir. Eğitim harcaması değişkeninin daha ince bir şekilde yeniden oluşturulması gerekir.

Yukarıdaki önerilere ek olarak aşağıdaki yeni verilerin de endeks hesaplanmasına dahil edilmesi gerekiyor.

1. Üniversite adaylarının kanaati: Henüz Türkiye'de vakıf üniversiteleri yeterince bilinmediği ve tanınmadığı için akademisyenlere ya da işverenlere görüş sorulması anlamlı olmayabilir. Ancak üniversitelerin ÖSS puanları, öğrenciler arasında ve kamuoyunda o üniversitenin oluşturduğu kanaatle ilgili bir subjektif ölçü olabilir. Her üniversitede ortak bulunan belirli sayıda bölümün ÖSS ortalamaları alınarak her bir üniversiteye tek bir ÖSS puanı bulunabilir.
2. Öğrenci kalitesi: Belli bir başarı grubundan kaç sayıda öğrencinin o üniversiteyi tercih ettiği. Mesela ÖSS'deki ilk 1000 ya da 2000'e bakılabilir.
3. Araştırma niteliği ile ilgili iki yeni değişken:
  - Yüksek lisans ve doktora öğrenci sayısı / toplam öğrenci sayısı. Bu veri üniversitedeki araştırma niteliği ile ilgili bir fikir verebilir.
  - Yürütülen araştırma projesi sayısı (YÖK formunda bu bilgi bulunuyor)
4. Üniversitelerin halihazırdaki öğrencilerinin okullarından memnun olup olmadıkları her yıl yapılabilecek anketlerle ölçülebilir.

Sonuç olarak, hem Referans endeksinin kullandığı değişkenlerin dikkatle gözden geçirilmesi hem de özellikle subjektif değerlendirmeleri esas alan yeni değişkenlerin eklenmesiyle daha sağlıklı bir başarı endeksi oluşturulabilir. Ancak 2007-2008 yılı verilerinin de mutlaka gözönünde bulundurulması gerekiyor.